

Đề bài

Tài tả cảnh và tư
tưởng thương dân
của Nguyễn Trãi
trong bài:

**Cảnh tình
mùa hè**

Bài làm

Rất nhiều tác phẩm thể hiện tài năng đa dạng, phong phú của Nguyễn Trãi, trong đó tập thơ chữ Nôm *Quốc âm thi tập* là tập thơ đáng chú ý. Được sáng tác không liên tục từ thời trẻ, hồi chưa đỗ đạt, lưu lạc cho đến lúc ông làm quan to, công thành danh toại và khi về già bị biếm trích, ở ẩn Côn Sơn... Có thể nói rằng tập thơ là một tập đại thành mang chứa không biết bao nhiêu nỗi lòng, tâm sự của Nguyễn Trãi. Dẫu vậy, khép lại *Quốc âm thi tập* nổi bật hơn cả, đó vẫn là một tình yêu nồng đượm tha thiết với thiên nhiên, đất nước thể hiện triết lý sống mà suốt đời tác giả luôn theo đuổi. Triết lý sống vì sự ấm no, hạnh phúc của người dân.

Bài thơ số bốn mươi ba trong chùm đề tài *Bảo Kính cảnh giới* được sách giáo khoa lớp Mười – tập một đặt đầu đề là *Cảnh tình mùa hè* chính là một bài thơ tiêu biểu cho chủ đề này:

*Rồi, hóng mát thuở ngày trường
Hòe lục đùn đùn tán rợp trương
Thạch lựu hiên còn phun thức đỏ
Hồng liên trì đã tiễn mùi hương
Lao xao chợ cá làng ngư phủ
Dắng dỏi cầm ve lầu tịch dương
Lẽ có Ngu cầm đàn một tiếng
Dân giàu đủ khắp đòi phương*

Điểm đáng chú ý ở bài thơ trước hết thể hiện sự sáng tạo của tác giả trong việc sử dụng và cách tân thể thơ thất ngôn bát cú Trung Quốc. Việc giữ lại số lượng câu chữ của thể thơ này nhưng xen thơ sáu chữ ở câu một và câu tám thể hiện sự sáng tạo.

Và ý thức trân trọng đối với ngôn ngữ và văn hóa dân tộc. Sự pha cách cộng với ngôn ngữ tiếng Việt được sử dụng trong tập thơ, bài thơ, suy cho cùng đó cũng chính là tấm lòng với đất nước, quê hương. Rõ ràng, điều đó với Nguyễn Trãi không chỉ thể hiện bằng những hành động thiết thực nhằm bảo vệ Tổ quốc của thời kì Lam Sơn khởi nghĩa hào hùng. Ông chú ý điều này kể cả khi sáng tác thơ, sáng tác văn chương. Chính vì vậy, tiếp cận với *Cảnh tình mùa hè* nói riêng và *Quốc âm thi tập* nói chung, điều trên đây chính là một trong những điểm sáng đầu tiên mà người đọc cần phải đến trước khi đi vào hệ thống hình ảnh thiên nhiên, vẽ lên một bức tranh hết sức sắc sảo của bài thơ.

Mở đầu, như thường lệ của kết cấu thể thơ thất ngôn bát cú, Nguyễn Trãi giới thiệu tâm cảnh sáng tác của mình:

*Rồi, hóng mát thuở ngày trường
Hòe lục đùn đùn tán rợp trương.*

Tức là trong trường hợp này, ông vẫn khẳng định mỗi *tiên ưu* canh cánh bên lòng. Thế mà Nguyễn Trãi ở đây làm kẻ nhân tản. Rõ ràng với con người ông, bài thơ chắc chắn ra đời trong hoàn cảnh đau đớn nhất của Nguyễn Trãi, hoàn cảnh của một giai đoạn mà Nguyễn Trãi bắt buộc phải cáo quan về ở ẩn ở Côn Sơn. Khác với Nguyễn Du về sau, Nguyễn Trãi là con người sinh ra để hành động. Thế mà lúc này, con người hành động ấy phải nói:

Rồi, hóng mát thuở ngày trường...

Câu thơ chỉ hoàn cảnh sáng tác mà ngấm ngấm một tác lòng, một tâm tư. Thế nhưng nhìn ở khía cạnh tinh thần, Nguyễn Trãi không phải là kẻ bi quan, yếm thế. Nghị lực, niềm tin đã được mài dũa từ thời kì *ném mật, nằm gai* đã giúp ông vượt lên hoàn cảnh, số phận. Ông vẫn nhận ra vẻ đẹp của thiên nhiên, đất nước. Vẻ đẹp của người dân đáng lẽ là sung túc, ấm no hơn nữa trong buổi thái bình. Vẻ đẹp ấy giúp chúng ta khẳng định rằng, ông không chỉ là một nhà quân sự, một bậc *khai quốc công thần*, ông còn là một nghệ sĩ lớn. Người nghệ sĩ ấy đã vượt lên những nỗi buồn để tái dựng một bức tranh mùa hè đầy màu sắc, đầy những thức vị điển hình. Hình ảnh cây hòe *tán rợp truong*, hình ảnh *lửa lựu lập lòe đơm bông* (Kiều).

Trong:

Thạch lựu hiên còn phun thức đỏ

Hình ảnh sen hồng, một loại hoa tiêu biểu của mùa hè, tỏa hương... tất cả tạo nên một bức tranh mùa hè đầy màu sắc, thể hiện khả năng cảm nhận thấu đáo của người nghệ sĩ khi họa bút. Ở đây, khi họa bút rất nhiều giác quan được vận dụng. Từ thị giác (sắc màu, hình ảnh) đến khứu giác (hương hoa), thính giác (âm thanh):

Lao xao chợ cá làng ngư phủ

Dắng dỏi cầm ve lầu tịch dương

Tất cả làm nên một khúc cầm đầy những cung bậc về một mùa hè trong cảm nhận của người nghệ sĩ. Thế nhưng, riêng đối với nhân cách của Nguyễn Trãi, sẽ rất phiến diện khi ta chỉ dừng lại ở đó trong *Cảnh tình mùa hè*. Vượt lên trên tất cả là *tâm lòng thơ vẫn tình đời thiết tha* của ông. Cảnh đẹp đã mở ra trong lòng Nguyễn Trãi một nỗi day dứt, một ước vọng:

Lẽ có Ngu cầm đàn một tiếng

Dân giàu đủ khắp đòi phương

Ước vọng mở ra *đủ khắp* cho người dân mọi nơi có thể thực hiện trong cảnh thanh bình một cách khá thuận lợi thì ở đây... Nguyễn Trãi không nói tiếp nhưng ta hiểu được nỗi lòng của ông trong chữ *lẽ có*. Đáng lẽ điều ấy sẽ là hiện thực nếu triều đình nhà Lê bấy giờ cùng một mối đồng tâm. Đằng này, việc tranh giành quyền lợi, ham quyền cố vị, lục đục... của họ đã khiến điều ấy – sự ấm no, sung túc của người dân – còn rất mờ昧.

Cảm động, nhân văn biết bao tấm lòng của Nguyễn Trãi. Tấm lòng *nhân dân, dân vì bản* (lấy dân làm gốc) ấy canh cánh mãi bên lòng ông, theo đuổi ông trong mọi hoàn cảnh, mọi nơi, mọi lúc. Tấm lòng ấy hiện hữu cả khi Nguyễn Trãi là kẻ thương ngoạn thiên nhiên. Đọc hết *Cảnh tình mùa hè* không nghi ngờ gì nữa khi khẳng định rằng: Nguyễn Trãi không chỉ là một nghệ sĩ tài hoa, ông còn là một nhân cách lớn của kẻ suốt đời vì dân vì nước.

Bạch Hoàng Hạ Yên

Trường PTTH chuyên Lê Hồng Phong